

การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้

กรณีศึกษา : อำเภอสุคีริน จังหวัดนราธิวาส¹

ว่าที่ร้อยตรีวิทยา โปทาศรี²

รองศาสตราจารย์ ดร.วิทยา จิตนุพงศ์³

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้านี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) เพื่อศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ในพื้นที่ อำเภอสุคีริน จังหวัดนราธิวาส ด้านการพัฒนา ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านการศึกษา ด้านสาธารณสุข ด้านศาสนาและวัฒนธรรม อันนำไปสู่การแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ (2) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ การมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ด้านการพัฒนา ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านการศึกษา ด้านสาธารณสุข ด้านศาสนาและวัฒนธรรม อันนำไปสู่ การแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ ภาคประชาชนในพื้นที่อำเภอ สุคีริน จังหวัดนราธิวาส ได้แก่ กลุ่มสตรี กลุ่มเยาวชน กลุ่มอาชีพ กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มผู้พิการ กลุ่มผู้นำท้องที่ กลุ่มผู้นำท้องถิ่น กลุ่มผู้นำศาสนา จำนวน 14 คน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์ สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการศึกษา พบว่า (1) การมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ในการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ กรณีศึกษา อำเภอสุคีริน ภาคประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการในด้านการพัฒนา ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านการศึกษา ด้านสาธารณสุข ด้านศาสนาและวัฒนธรรม โดยการเข้าไปร่วมตั้งแต่ กระบวนการร่วมคิดวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมรับผลประโยชน์ ร่วมประเมินติดตามผล (2) ปัญหา อุปสรรค ที่พบในการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ได้แก่ ความไม่เข้าใจในกระบวนการมีส่วนร่วม การสื่อสารระหว่าง เจ้าหน้าที่และประชาชน ยังคงมีความหวาดระแวงในพื้นที่ เป็นอุปสรรคสำคัญในการพัฒนาและการรับรู้ ข้อมูลข่าวสารยังไม่ครอบคลุมพื้นที่ การเข้าไปมีบทบาทของภาคประชาชนบางที่เป็นการรักษาผลประโยชน์ ของพวกพ้องหรือผู้มีอิทธิพล ตลอดจนการไม่เข้าใจในขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม หลักทางศาสนา ล้วนเป็นเรื่องละเอียดอ่อนที่สามารถนำมาเป็นเงื่อนไขในการก่อความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ข้อเสนอแนะในการแก้ไขคือการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมแบบบูรณาการ พร้อมน้อมนำยุทธศาสตร์พระราชทาน เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา มาเป็นกรอบแนวทางการปฏิบัติงานของส่วนราชการเพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสร้างความสงบในพื้นที่ได้ในอนาคตต่อไป

คำสำคัญ : การมีส่วนร่วม ภาคประชาชน จังหวัดชายแดนภาคใต้

1 บทความเรียบเรียงจากการศึกษาอิสระเรื่อง “การมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ในการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ กรณีศึกษา อำเภอสุคีริน จังหวัดนราธิวาส” ซึ่งผ่านการสอบเรียบร้อยแล้ว โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ รองศาสตราจารย์ ดร.วิทยา จิตนุพงศ์

2 นักศึกษาปริญญาโท โครงการหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยรามคำแหง

3 อาจารย์ที่ปรึกษาการศึกษาอิสระ

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

สถานการณ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้เกิดขึ้นมาและยืดเยื้อ ส่งผลให้เกิดความสูญเสียต่อชีวิตทรัพย์สิน ของประชาชนในพื้นที่เป็นอย่างมาก รัฐบาลได้พยายามดำเนินโครงการและกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาความไม่สงบในพื้นที่ ทั้งการเพิ่มและจัดตั้งกำลังประจำถิ่น กำลังประชาชนมาปฏิบัติงานร่วมกับกำลังทหาร เพื่อให้ครอบคลุมการปฏิบัติงานในทุกพื้นที่ แต่สถานการณ์ความไม่สงบก็ยังคงเกิดเหตุการณ์ในหลายพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นพื้นที่ จังหวัดนราธิวาส จังหวัดปัตตานี จังหวัดยะลา และ 4 อำเภอของจังหวัดสงขลา การประกาศใช้กฎหมายพิเศษในพื้นที่ได้แก่

1. พระราชบัญญัติ ฎอัยการศึก พ.ศ. 2457 (ประกาศใช้เมื่อวันที่ 5 มกราคม 2547-19 กรกฎาคม 2548 และวันที่ 19 กันยายน 2549 – ปัจจุบัน)ในพื้นที่ จังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส และ อำเภอนาหวี สะบ้าย้อย จะนะ เทพา ของจังหวัดสงขลา

2. พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร พ.ศ. 2551

3. พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 ประเภทรายาวแรง (ประกาศใช้เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2548-ปัจจุบัน ประกาศใช้ทุกสามเดือน) ในพื้นที่ จังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส

จากการใช้กฎหมายพิเศษทั้งสามฉบับได้ทำให้สถานการณ์ในพื้นที่ดีขึ้นในเรื่องของการบังคับใช้กฎหมายในพื้นที่ แต่ก็ยังมีความสลับซับซ้อน อันเนื่องมาจาก ความแตกต่างทางด้านความคิด จารีต ประเพณี การนับถือศาสนา และสิ่งสำคัญคือการหวาดระแวงและความไม่เข้าใจกันในพื้นที่ รวมถึงการมีเหตุภาวะปัจจัยแทรกซ้อน อาทิ ยาเสพติด น้ำมันเถื่อน ของหนีภาษีและการค้ามนุษย์ ล้วนส่งเสริมให้เกิดปัญหาความไม่สงบในพื้นที่ทั้งสิ้น ดังนั้นการแก้ไขปัญหาความไม่สงบ ควรนำข้อเรียกร้องและความต้องการของประชาชนที่แท้จริงในพื้นที่มาเป็นข้อกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหา โดยเฉพาะ การมีส่วนร่วมของภาคประชาชน คำว่าภาคประชาชน คือ การที่ประชาชนได้รวมกลุ่มกันตั้งแต่สองคนขึ้นไป มีอิทธิพลซึ่งกันและกัน เพื่อเข้ามามีส่วนกำหนดความต้องการหรือช่วยกันค้นหาสาเหตุของปัญหา การตัดสินใจร่วมกัน รวมทั้งการมีส่วนร่วมในการวางแผน การจัดการ และการประเมินติดตามผลในกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่มหรือองค์กรที่เข้าเป็นสมาชิก ซึ่งอาจจะถูกกำหนดขึ้นอย่างเป็นทางการหรือได้รับการสนับสนุนอย่างไม่เป็นทางการก็ได้

ในพื้นที่อำเภอสุคีริน จังหวัดนราธิวาส มีความน่าสนใจ ทั้งในแง่ของพื้นที่ที่มีพื้นที่ติดชายแดนประเทศมาเลเซีย ประชากรมีการอาศัยอยู่ของผู้นับถือศาสนา อิสลาม พุทธ และคริสต์ การมีสังคมพหุวัฒนธรรม ซึ่งอำเภอสุคีริน มีการกำหนดเขตการปกครอง ออกเป็น 5 ตำบล 41 หมู่บ้าน คือ

1. ตำบลสุคีริน มี 13 หมู่บ้าน
2. ตำบลมาโมง มี 10 หมู่บ้าน
3. ตำบลภูเขาทอง มี 8 หมู่บ้าน
4. ตำบลเกียร์ มี 5 หมู่บ้าน
5. ตำบลร่มไทร มี 5 หมู่บ้าน

อำเภอสุคีริน มีประเพณี วัฒนธรรมที่หลากหลาย เป็นอำเภอที่มีต้นทุนทางธรรมชาติ มีสถานที่ท่องเที่ยวหลายแห่ง เหมาะสมในการพัฒนาในหลายๆ ด้าน ความหลากหลายที่ว่านี้รวมไปถึงสังคมพหุวัฒนธรรม การนับถือศาสนา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประชาชนส่วนใหญ่มีการรวมกลุ่มดำเนินการในมิติด้านความมั่นคงและด้านการพัฒนา ดังนั้นการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนเป็นสิ่งสำคัญที่ควรนำมาพิจารณา

ผู้ศึกษาจึงได้สังเกตเห็นว่า การมีส่วนร่วมของภาคประชาชน เป็นการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making), การดำเนินงาน (Implementation), การรักษาผลประโยชน์ (Benefit) และการประเมินผล (Evaluation) เป็นกระบวนการที่ภาคประชาชนจะได้รับโอกาสและใช้โอกาสที่ได้รับ แสดงออกซึ่งความรู้สึกนึกคิด แก้ไขปัญหาความต้องการของตน โดยการช่วยเหลือจากหน่วยงานภายนอกน้อยที่สุด การมีส่วนร่วมของภาคประชาชน อาจได้แก่กลุ่มเยาวชน กลุ่มสตรี กลุ่มอาชีพ ศูนย์การเรียนรู้หมู่บ้าน กลุ่มผู้นำศาสนา กลุ่มกำนันผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้น

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ จะเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่จากกลุ่มตัวอย่าง จะทำให้ทราบถึงรูปแบบการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในประเด็นของรูปแบบ ปัญหา อุปสรรค แนวทางและบทบาทการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ในด้านการพัฒนา ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านการศึกษา ด้านสาธารณสุข ด้านศาสนาและวัฒนธรรม เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิต การสร้างความรู้ความเข้าใจในการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน อันนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้ในที่สุด

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

(1) เพื่อศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในพื้นที่อำเภอสุคีริน จังหวัดนราธิวาส ด้านการพัฒนา ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านการศึกษา ด้านสาธารณสุข ด้านศาสนาและวัฒนธรรม อันนำไปสู่การแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้

(2) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ การมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ด้านการพัฒนา ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านการศึกษา ด้านสาธารณสุข ด้านศาสนาและวัฒนธรรม อันนำไปสู่การแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

เจริญ ภัทระ (2540 , หน้า 1-3) ได้กล่าวว่าการมีส่วนร่วมของประชาชน หรือ การมีส่วนร่วมของชุมชน มีความหมายว่า ความพร้อมและโอกาสที่ฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายประชาชนยอมรับผิดชอบและทำกิจกรรมต่าง ๆ ในสังคมร่วมกัน และยังได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนในทรรศนะที่แตกต่างกันอีก 4 ความหมาย คือ

1. การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การที่กลุ่มประชาชนหรือขบวนการของประชาชน ซึ่งตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาเป็นผู้ที่อยู่ในวงนอกระบบราชการได้เพิ่มความสามารถในการควบคุมและจัดสรรทรัพยากร รวมถึงสถาบันต่าง ๆ ตามสภาวะสังคมที่เป็นอยู่

2. การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนเองในการจัดการ และควบคุมการใช้และการกระจายทรัพยากรและปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคม เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคมตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิกของสังคม และในการมีส่วนร่วมภาคประชาชนได้พัฒนาการรับรู้และภูมิปัญญา ซึ่งแสดงออกในรูปการตัดสินใจในการกำหนดชีวิตของตนเองอย่างเป็นตัวของตัวเอง

3. การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินการพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจแก้ปัญหของตนเอง ร่วมใช้ความคิด สร้างสรรค์ความรู้และความชำนาญร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสมและสนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

4. การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ กระบวนการที่ประชาชนกลุ่มเป้าหมายได้รับโอกาสและได้ใช้โอกาสที่ได้รับแสดงออกถึงความรู้สึกนึกคิดของตนเอง แสดงออกซึ่งสิ่งที่มี แสดงออกซึ่งสิ่งที่เขาต้องการ แสดงออกซึ่งปัญหาที่กำลังเผชิญและแสดงถึงซึ่งวิธีแก้ปัญห และลงมือปฏิบัติโดยการช่วยเหลือของหน่วยงานภายนอกน้อยที่สุด

ทงศักดิ์ คุ่มไข่น้ำ (2534, หน้า 76) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน คือการที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในลักษณะที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมติดตามประเมินผล เป็นกระบวนการที่กลุ่มเป้าหมาย ได้รับโอกาสและใช้โอกาสที่ได้รับแสดงออกซึ่งความรู้สึกนึกคิดแก้ไขปัญหาความต้องการของตน

นรินทร์ จงวุฒิเวศน์ (2531, หน้า 185) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การทำงานร่วมกันกับกลุ่ม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ด้วยความร่วมมือร่วมใจ โดยกระทำการดังกล่าวในห้วงเวลาและลำดับเหตุการณ์ที่ทรงประสิทธิภาพคือ ถูกจังหวะและเหมาะสมกันทั้ง การกระทำการดังกล่าวด้วยความรู้สึกผูกพันให้ประจักษ์ว่าเชื่อถือได้ แสดงว่าการมีส่วนร่วมเป็นผลของความร่วมมือร่วมใจ การประสานงานและความรับผิดชอบ

ประภาพร ศรีสถิตธรรม (2543, หน้า 16 ; อ้างอิงมาจาก Brow and Moberg, 1993, p. 68) ได้กล่าวถึง การมีส่วนร่วมว่าเป็นกระบวนการซึ่งบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปมีอิทธิพลซึ่งกันและกัน ในการตัดสินใจที่ส่งผลกระทบต่อพวกเขาในอนาคตซึ่งอาจจะถูกกำหนดขึ้นมาอย่างเป็นทางการหรือได้รับการสนับสนุนอย่างไม่เป็นทางการก็ได้ จากความหมายสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง ความร่วมมือของปัจเจก หรือ กลุ่มบุคคล เพื่อเข้ามามีส่วนกำหนดความต้องการหรือช่วยกันค้นหาสาเหตุของปัญหา การตัดสินใจร่วมกัน รวมทั้งการมีส่วนร่วมในการวางแผน การจัดการ และการติดตามประเมินผลในกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่ม หรือองค์กรที่เข้าเป็นสมาชิก

อนงค์ พัฒนจักร(2535,หน้า 41 ; อ้างอิงมาจาก Hapgood, 1987, p. 68) ได้กล่าวถึงสาระสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนานั้น ควรมีสาระสำคัญอยู่ 3 ประการ ดังนี้

1. การให้การศึกษแก่ประชาชนเพื่อให้ประชาชนเป็นผู้นำความรู้และข้อมูลต่างๆ สื่อระหว่างกัน เป็นการลดช่องว่างของการสื่อความเข้าใจ และความร่วมมือตลอดจนช่วยให้ประชาชน สามารถเปลี่ยนแปลง หรือสร้างสรรค์ในการพัฒนาตนเอง

2. การจัดทำโครงการพัฒนา เพื่อให้เป็นแบบจำลอง และแบบฝึกหัดแก่ประชาชน ในท้องถิ่นและเป็นการช่วยยกระดับมาตรฐานการใช้ชีวิตของชาวชนบทให้มองเห็นถึงประโยชน์ของการมีส่วนร่วมให้ดีที่สุด

3. การปรับเปลี่ยนทัศนคติและค่านิยม ของประชาชนให้สอดคล้องกับการทำงานร่วมกันในรูปแบบและวิธีการที่มีกฎเกณฑ์ มีระบบ และมีความซับซ้อน

สมนึก ปัญญาสิงห์ (2532, หน้า 18) ได้กล่าวถึง ความสำคัญการมีส่วนร่วมมีดังนี้

1. สามารถสร้างความยอมรับในคุณค่าและวัฒนธรรมในชุมชนได้และสามารถ เปลี่ยนแปลงบรรทัดฐานที่ไม่พึงปรารถนาของชุมชนได้

2. เป็นวิธีการที่สามารถสร้างประสบการณ์ต่าง ๆ ทำให้ประชาชนเกิดการเรียนรู้ และนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง

3. เป็นการระดมพลังความคิด พลังกาย กำลังใจและทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนออกมาใช้โดยพยายามหลีกเลี่ยงการใช้วิทยาการที่ซับซ้อนจากภายนอกให้มากที่สุด ทั้งนี้เพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้

4. สนับสนุนการปกครองระบอบประชาธิปไตย ที่มีการกระจายอำนาจพร้อมทั้ง บทบาทหน้าที่ต่าง ๆ ไปสู่ประชาชนในท้องถิ่นให้มากที่สุด

5. สอดคล้องกับปรัชญาสังคมและการเมือง ที่ต้องการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย การพัฒนา และมีโอกาสเข้ามากำหนดชะตาชีวิตของตนเอง

6. คือหัวใจสำคัญของงานพัฒนา การพัฒนาใดๆ ก็ตามถ้าขาดความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของชุมชนแล้ว กิจกรรมหรือโครงการนั้นๆ ไม่สามารถดำเนินงานต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและจะประสบความล้มเหลวในที่สุด ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนจะเกิดขึ้นได้จะต้องให้การศึกษาแก่ประชาชนเพื่อปรับเปลี่ยนทัศนคติ ค่านิยม ของประชาชนให้สามารถทำงานร่วมกันได้โดยมีอิสระในการตัดสินใจร่วมกัน ทั้งอาจเป็นการมีส่วนร่วมโดยตรงหรือผ่านทางองค์กรประชาชนนอกจากนั้น การที่จะให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงจะต้องมีกิจกรรมให้ประชาชนถือปฏิบัติด้วย

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2525, หน้า 6) ได้กล่าวว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับรัฐและหมายถึงกระบวนการที่รัฐทำการส่งเสริมชักนำสนับสนุนและสร้างโอกาสให้กับประชาชนทั้งในรูปส่วนบุคคล กลุ่มคน ชุมชน สมาคม มูลนิธิ และองค์กรอาสาสมัครรูปแบบต่างๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านต่าง ๆ

นิรันด จงวุฒิเวศย์ (2527, หน้า 158) การทำงานร่วมกันกับกลุ่มเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ด้วยความตั้งใจ โดยการกระทำดังกล่าวในห้วงเวลาและลำดับเหตุการณ์กับทั้งกระทำการงานดังกล่าวด้วยความรู้สึกผูกพันให้ประจักษ์เชื่อถือไว้ใจ

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี (2526, หน้า 24) เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมคิดริเริ่มการพิจารณาตัดสินใจร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบต่อตน

ภูมิธรรม เวชยชัย (2527, หน้า 24) การที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการและควบคุมการใช้และการกระจายทรัพยากรและปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคมเพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคมตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิกได้พัฒนารับรู้ ภูมิปัญญา ซึ่งแสดงออกในรูปของการตัดสินใจในการกำหนดชะตาชีวิตของตนอย่างเป็นตัวของตัวเอง

วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน (2531, หน้า 101) การเข้าร่วมอย่างแข็งขันของกลุ่มบุคคลผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในโครงการหรืองานพัฒนาชนบท โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีส่วนร่วมในอำนาจการตัดสินใจและหน้าที่ความรับผิดชอบเป็นเครื่องประกันว่าสิ่งที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต้องการมากที่สุดได้รับการตอบสนองและทำให้ความเป็นไปได้มากขึ้นกว่าผู้เข้าร่วมทุกคนจะได้รับผลประโยชน์เสมอ

เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2527, หน้า 15) การที่ประชาชนไม่ว่ากลุ่มคนหรือปัจเจกบุคคลเห็นพ้องต้องกัน ร่วมกันรับผิดชอบ เพื่อดำเนินการเปลี่ยนแปลงและพัฒนา โดยการผ่านกลุ่มหรือองค์กร การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเพื่อประโยชน์ต่อสังคม และเป็นการรวมพลังของรัฐกับประชาชน เพื่อการพัฒนา และแก้ปัญหาของประชาชน โดยมีหลักการว่าประชาชนทุกคนจะต้องร่วมกันปฏิบัติและวางแผนเพื่อแก้ปัญหาของชุมชน ไปจนถึงลงมือปฏิบัติและประเมินผล

ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร (2545, หน้า 263) การร่วมมือของบุคคลหลาย ๆ คน ทำงานด้วยกันเพื่อนำไปสู่จุดหมายร่วมกันและทำงานนั้นสำเร็จในลักษณะที่เป็นพฤติกรรมของกลุ่มคนที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน การที่สมาชิกผู้ใดจะได้ผลประโยชน์อะไรนั้นขึ้นอยู่กับการที่สมาชิกผู้อื่นจะได้ผลประโยชน์ของเขาด้วยกล่าวได้ว่าสภาพการณ์ที่เป็นการร่วมมือของสมาชิกนั้นจะเกิดขึ้นในกลุ่มหรือไม่ย่อมขึ้นอยู่กับผลประโยชน์ของผู้กระทำนั่นเอง

สรุป การมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นการที่ประชาชนเข้าไปมีบทบาทในการ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ ร่วมประเมินผล โดยการเข้าไปมีส่วนร่วมนั้น ได้รับโอกาสและใช้โอกาสที่ได้รับเพื่อสร้างการรับรู้ ร่วมกันในการรักษาผลประโยชน์ของตน มีความสำคัญในการสร้างกระบวนการทางสังคม นอกจากนี้ ประชาชนยังคงเป็นผู้วางแผนการแก้ไขปัญหาในชุมชน

ลักษณะการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของประชาชนได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาชนบท ทั้งนี้ตั้งแต่แผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545 - 2549) ที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุก ระดับ ทุกขั้นตอน เน้นแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริฯ เป็นปรัชญานำทางในการ พัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ได้พยายามเปลี่ยนแปลงการพัฒนาจากระดับ บนล่างมาเป็นจากระดับล่าง ขึ้นบน แนวทางจากระดับล่างขึ้นบนนี้เกี่ยวข้องกับแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งเป็นสิ่งที่ขาดหาย ในกระบวนการพัฒนา

ในการศึกษาถึงลักษณะของการมีส่วนร่วม ซึ่งได้นักวิชาการและผู้ศึกษาได้เสนอถึงลักษณะของการ มีส่วนร่วมไว้ ดังนี้

อาานนท์ อาภาภิรม (2524 , หน้า 37) กล่าวถึงลักษณะของการมีส่วนร่วมว่ามีลักษณะ คือ

1. การร่วมมือแบบปฐมภูมิมีการร่วมมือกันของบุคคลที่มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด เช่น บุคคลใน ครอบครัวบุคคลในชุมชนการร่วมมือในลักษณะนี้จะมีวัตถุประสงค์ร่วมกันและต้องการบรรลุวัตถุประสงค์ อย่างเดียวกัน

2. การร่วมมือกันแบบทุติยภูมิ มีการร่วมมือกันของกลุ่มบุคคลที่มีความสัมพันธ์กันทางกิจกรรม

3. การร่วมมือกันแบบตติยภูมิ ได้แก่การร่วมมือกันของกลุ่มบุคคลที่มีทัศนคติแตกต่างกันและต่างมี วัตถุประสงค์ต่างกัน เช่น กลุ่มพ่อค้ากับเจ้าหน้าที่ซึ่งทั้งสองต่างหวังประโยชน์จากกันและกัน โดยกลุ่มพ่อค้า จ่ายสินบนให้เจ้าหน้าที่อำนวยความสะดวกแก่พ่อค้า

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2525, หน้า 6-7) แยกการมีส่วนร่วมออกมาเป็นลักษณะดังต่อไปนี้

1. ร่วมทำการศึกษาค้นคว้าหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนตลอดจนความ ต้องการของชุมชน

2. ร่วมคิดและสร้างรูปแบบและวิธีการพัฒนา เพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชนหรือสร้างสรรค์สิ่ง ใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองตอบความต้องการของชุมชน

3. ร่วมวางแผนนโยบายหรือแผนงานหรือโครงการหรือกิจกรรม เพื่อจัดและแก้ไขปัญหาและ สอนองตอบความต้องการของชุมชน

4. ร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

5. ร่วมปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

6. ร่วมลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเองและหน่วยงาน

7. ร่วมปฏิบัติตามนโยบายแผนงานโครงการและกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้

8. ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ได้ทำไว้ทั้งโดยเอกชน และรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

กมลทิพย์ แจ่มกระจ่าง (2542 , หน้า 52) ได้สรุปลักษณะการมีส่วนร่วมไว้ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมต้องเกิดจากเจตนาจริง และความตั้งใจที่จะเข้าร่วมเพราะจะทำให้เกิดความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของการแก้ไขปัญหา/การตัดสินใจในเรื่องนั้น ๆ อันจะทำให้เกิดความสามัคคีและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

2. กระบวนการมีส่วนร่วมจะต้องอยู่บนพื้นฐานของความเสมอภาคและขีดความสามารถของแต่ละบุคคลที่จะเข้ามามีส่วนร่วม

3. การมีส่วนร่วมต้องอยู่บนพื้นฐานของเสรีภาพในการตัดสินใจว่าจะเลือกที่จะเข้ามามีส่วนร่วมหรือไม่ ข้อสำคัญ คือ การมีส่วนร่วมนั้นต้องไม่เกิดจากการบังคับขู่เข็ญจากผู้ที่เหนือกว่า

ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2543 , หน้า 208) สรุปคุณลักษณะของการมีส่วนร่วมไว้ ดังต่อไปนี้

1. การสนับสนุนทรัพยากร คือ การสนับสนุนเงิน วัสดุอุปกรณ์ แรงงาน หรือการช่วยทำกิจกรรม คือ การเข้าร่วมในการวางแผน การประชุมแสดงความคิดเห็นการดำเนินการ การติดตาม ตรวจสอบ และ ประเมินผล

2. อำนาจหน้าที่ของผู้เข้าร่วม คือ เป็นผู้นำ เป็นกรรมการ เป็นสมาชิก ซึ่งลักษณะของการมีส่วนร่วมนี้ แสดงถึงระดับอำนาจของผู้เข้าร่วม จึงมีการโต้แย้งว่าการมีส่วนร่วมโดยใช้วิธีการพัฒนาความสามารถของประชาชนเป็นเพียงการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าร่วมเพียงบางส่วนเพราะในหลายกรณีประชาชนไม่มีโอกาสเข้าร่วมในการตัดสินใจทางออกที่ควรเป็น คือ การเสริมสร้างพลังอำนาจ แก่ประชาชน

ทวีทอง หงส์วิวัฒน์ (2527 , หน้า 10) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมที่เน้นในรูปกลุ่ม/องค์กร หรือชุมชนไว้ว่าหมายถึง การที่ปัจเจกบุคคล กลุ่มหรือชุมชน มีความเห็นพ้องต้องกันในเรื่องที่มีผลกระทบใด ๆ ต่อการดำเนินชีวิตของตนเอง แล้วมีการแสดงให้เห็นถึงความต้องการร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงให้ไปตามวัตถุประสงค์ของตน จนมาสู่การตัดสินใจกระทำการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์นั้น ๆ มีความร่วมมือและรับผิดชอบในกิจกรรมการพัฒนาที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมโดยในขั้นตอนต่างๆ ของการดำเนินกิจกรรมนั้นๆ มีกลุ่มหรือองค์กรชุมชนรองรับประชาชนที่เข้าร่วม มีการพัฒนาภูมิปัญญาและการรับรู้สามารถคิดวิเคราะห์ และตัดสินใจเพื่อกำหนดการดำเนินชีวิตของตนเองได้ประชาชน หรือชุมชนได้พัฒนาขีดความสามารถของตนเอง ในการจัดการควบคุมการใช้และการกระจายทรัพยากรที่มีอยู่ เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคมตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิกของสังคม

ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2543 , หน้า 138-139) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมใน 2 ลักษณะ กล่าวคือ

ลักษณะที่ 1 การมีส่วนร่วมในลักษณะที่เป็นกระบวนการของการพัฒนา โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดโครงการ เช่น การร่วมกันค้นหาปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การระดมทรัพยากรและเทคโนโลยีท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตาม ประเมินผล รวมถึงการรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ โดยที่โครงการพัฒนาดังกล่าวจะต้องมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิต และวัฒนธรรมของชุมชน

ลักษณะที่ 2 การมีส่วนร่วมทางการเมืองซึ่งสามารถจำแนกได้เป็น 2 ประเภท คือ การส่งเสริมสิทธิและพลังอำนาจของพลเมืองและการเปลี่ยนแปลงกลไกการพัฒนาโดยรัฐ โดยการส่งเสริมสิทธิและพลังอำนาจของพลเมือง โดยประชาชนหรือชุมชน เพื่อพัฒนาขีดความสามารถในการจัดการเพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่ม ควบคุมการใช้และการกระจายทรัพยากรของชุมชนอันจะก่อให้เกิดกระบวนการและโครงสร้างที่ประชาชนในชนบทสามารถแสดงออกซึ่งความสามารถของตนและได้รับผลประโยชน์จากการ

พัฒนาและมีการเปลี่ยนแปลงกลไกการพัฒนาโดยรัฐมาเป็นการพัฒนาที่ประชาชนมีบทบาทหลัก โดยการกระจายอำนาจในการวางแผนจากส่วนกลางมาสู่ส่วนภูมิภาค

สรุปลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในความหมายกว้างซึ่งมักจะคาบเกี่ยวกับการพัฒนานั้น ก็คือ การให้โอกาสประชาชนเป็นฝ่ายการตัดสินใจ กำหนดปัญหาความต้องการของตนเองอย่างแท้จริง เป็นการเสริมพลังอำนาจให้แก่ประชาชน/กลุ่ม/องค์กรชุมชนให้สามารถระดมขีดความสามารถในการจัดการทรัพยากร การตัดสินใจและควบคุมดูแลกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนมากกว่าที่จะเป็นฝ่ายตั้งรับ สามารถกำหนดการดำรงชีวิตได้ด้วยตนเองให้มีชีวิตมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นตามความจำเป็นอย่างมีศักดิ์ศรีและสามารถพัฒนาศักยภาพของประชาชนในด้านภูมิปัญญาทักษะ ความรู้ความสามารถ และการจัดการและรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลกได้และประชาชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการอย่างมีอิสระการทำงานต้องเน้นในรูปกลุ่มหรือองค์กรชุมชนที่มีวัตถุประสงค์ในการเข้าร่วมอย่างชัดเจน เนื่องจากพลังกลุ่มจะเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้งานพัฒนาต่าง ๆ บรรลุผลสำเร็จตามความมุ่งหมายได้

หลักการบริหารราชการ

การบริหารงานราชการขององค์กรของรัฐทุกระดับจะต้องนำหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีตามพระราชบัญญัติการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ.2546 มามีส่วนช่วยในการบริหารราชการสำหรับตรวจสอบและควบคุมการบริหารราชการโดยยึดหลักธรรมาภิบาลหรือเรียกได้ว่าการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีหรือหลักธรรมรัฐ (Good Governance) หมายถึง การปกครองที่เป็นธรรมนั้น ไม่ใช่แนวความคิดใหม่ ที่เกิดขึ้นในสังคม แต่เป็นการสะสมความรู้ที่เป็นวัฒนธรรมในการอยู่ร่วมกันเป็นสังคมของมวลมนุษย เป็นหลักการเพื่ออยู่ร่วมกันในบ้านเมืองและสังคมอย่างมีความสุข สามารถประสานประโยชน์และคลี่คลายปัญหาข้อขัดแย้งโดยสันติวิธีและพัฒนาสังคมให้มีความยั่งยืน มีองค์ประกอบของหลักธรรมาภิบาลที่สำคัญ 6 ประการ ดังนี้

1. หลักนิติธรรม คือ การตรากฎหมาย กฎ ระเบียบข้อบังคับและกติกาต่าง ๆ ให้ทันสมัยและเป็นธรรม ตลอดจนเป็นที่ยอมรับของสังคมและสมาชิกโดยมีการยินยอมพร้อมใจและถือปฏิบัติร่วมกันอย่างเสมอภาคและเป็นธรรม กล่าวโดยสรุป คือ สถาปนาการปกครองภายใต้กฎหมาย มิใช่กระทำกันตามอำเภอใจหรืออำนาจของบุคคล

2. หลักคุณธรรมคือ การยึดถือและเชื่อมั่นในความถูกต้องดีงาม โดยการธรรรงค์ เพื่อสร้างค่านิยมที่ดีงามให้ผู้ปฏิบัติงานในองค์กรหรือสมาชิกของสังคมถือปฏิบัติได้แก่ความซื่อสัตย์สุจริตความเสียสละ ความอดทนขยันหมั่นเพียร มีระเบียบวินัย

3. หลักความโปร่งใส คือ การทำให้สังคมไทยเป็นสังคมที่เปิดเผยข้อมูลข่าวสารอย่างตรงไปตรงมา และสามารถตรวจสอบความถูกต้องได้โดยการปรับปรุงระบบและกลไกการทำงานขององค์กรให้มีความโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารหรือเปิดให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวก ตลอดจนมีระบบหรือกระบวนการตรวจสอบและประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ

4. หลักความมีส่วนร่วม คือ การทำให้สังคมไทยเป็นสังคมที่ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้ และร่วมเสนอความเห็นในการตัดสินใจสำคัญๆ ของสังคม โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนมีช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วมได้แก่การแจ้งความเห็น การไต่สวนสาธารณะ การประชาพิจารณ์การแสดงประชามติหรืออื่นๆ

5. หลักความรับผิดชอบ ผู้บริหาร ตลอดจนคณะข้าราชการ ทั้งฝ่ายการเมืองและข้าราชการประจำ ต้องตั้งใจปฏิบัติภารกิจตามหน้าที่อย่างดียิ่ง โดยมุ่งให้บริการแก่ผู้มารับบริการ เพื่ออำนวยความสะดวก

ต่าง ๆ มีความรับผิดชอบต่อความบกพร่องในหน้าที่การงานที่ตนรับผิดชอบอยู่ และพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขได้ทันที

6. หลักความคุ้มค่า ผู้บริหาร ต้องตระหนักว่ามีทรัพยากรค่อนข้างจำกัด ดังนั้นในการบริหารจัดการ จำเป็นจะต้องยึดหลักความประหยัดและความคุ้มค่า ซึ่งจำเป็นจะต้อง ตั้งจุดมุ่งหมาย ไปที่ผู้รับบริการหรือประชาชนโดยส่วนร่วม

การบริหารกิจกรรมบ้านเมืองที่ดี ได้แก่ การบริหารราชการเพื่อบรรลุเป้าหมาย คือ เกิดประโยชน์สุขของประชาชน เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐ มีประสิทธิภาพและเกิดความคุ้มค่าในเชิงภารกิจของรัฐไม่มีขั้นตอนการปฏิบัติงานเกินความจำเป็นมีการปรับปรุงภารกิจของส่วนราชการให้ทันต่อสถานการณ์ ประชาชนได้รับการอำนวยความสะดวกและได้รับการตอบสนองความต้องการ มีการประเมินผลการปฏิบัติราชการอย่างสม่ำเสมอ

การบริหารราชการเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน หมายถึงการปฏิบัติราชการที่มีเป้าหมายเพื่อให้เกิดความผาสุกและความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชนความสงบและปลอดภัยของสังคมส่วนรวม ตลอดจนประโยชน์สูงสุดของประเทศในการบริหารราชการเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน ส่วนราชการจะต้องดำเนินการถือว่าประชาชนเป็นศูนย์กลางที่จะได้รับการบริหารจากรัฐ และมีการบริหารราชการ ดังนี้

1. การกำหนดภารกิจของรัฐและส่วนราชการต้องเป็นไปเพื่อวัตถุประสงค์ และสอดคล้องกับแผนนโยบายแห่งรัฐและนโยบายของ คณะรัฐมนตรีที่แถลงต่อรัฐสภา

2. การปฏิบัติภารกิจของส่วนราชการต้องซื่อสัตย์สุจริต สามารถตรวจสอบได้และมุ่งให้เกิดประโยชน์สุขแก่ประชาชนทั้งในระดับประเทศและท้องถิ่น

3. ก่อนเริ่มดำเนินการส่วนราชการต้องจัดให้มีการศึกษาวิเคราะห์ผลดีและผลเสียให้ครบถ้วนทุกด้าน กำหนดขั้นตอนการดำเนินการที่โปร่งใสมีกลไกตรวจสอบการดำเนินการในแต่ละขั้นตอน ในกรณีที่ภารกิจใดจะมีผลกระทบต่อประชาชน ส่วนราชการต้องดำเนินการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน หรือชี้แจงทำความเข้าใจเพื่อให้ประชาชนได้ตระหนักถึงประโยชน์ที่ส่วนรวมจะได้รับจากภารกิจนั้น

4. ให้เป็นหน้าที่ของข้าราชการที่จะต้องคอยรับฟังความคิดเห็น และความพึงพอใจของสังคมโดยรวมและประชาชนผู้รับบริการ เพื่อปรับปรุงหรือเสนอแนะต่อผู้บังคับบัญชา เพื่อให้มีการปรับปรุงวิธีปฏิบัติราชการให้เหมาะสม

5. ในกรณีที่เกิดปัญหาและอุปสรรคจากการดำเนินการ ให้ส่วนราชการดำเนินการ แก้ไขปัญหาและอุปสรรคนั้นโดยเร็ว ในกรณีที่มีปัญหาหรืออุปสรรคนั้นเกิดขึ้นจากส่วนราชการอื่น หรือระเบียบข้อบังคับที่ออกโดยส่วนราชการอื่น ให้ส่วนราชการแจ้งให้ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องทราบ เพื่อดำเนินการแก้ไขปรับปรุงโดยเร็วต่อไป

หลักการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม

การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมที่เป็นระบบประชาธิปไตยมีความหมายที่แตกต่างกันในแต่ละยุคแต่ละสมัย เนื่องจากปรัชญา สิ่งแวดล้อม และเงื่อนไขต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงไปโดยมีพัฒนาการจากในอดีตที่เป็นประชาธิปไตยแบบบริสุทธ์ ต่อมาได้พัฒนามาสู่ระบบประชาธิปไตยแบบผู้แทน ซึ่งทำให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์ในเรื่องของการคอร์รัปชันเชิงนโยบาย ซึ่งมีบุคคลบางกลุ่มที่ได้ผลประโยชน์มากขึ้น และนี่จึงเป็นจุดกำเนิดของประชาธิปไตยในยุคปัจจุบัน นั่นคือประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นยุคสมัยของประชาธิปไตยที่ทุกคนต้องการเข้ามามีส่วนร่วมและนำไปสู่การเปลี่ยนสภาพแวดล้อมของเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมเกิดขึ้นจากการที่ประชาชนเริ่มตั้งคำถามกับนโยบายสาธารณะ

ต่างๆ ที่กำหนดโดยผู้ที่อยู่ในภาคราชการซึ่งเป็นผู้แทนของประชาชน แต่ก็ไม่ได้รับคำตอบ เมื่อไม่ได้รับคำตอบนานวันเข้าก็นำไปสู่ความขัดแย้ง ปัญหาดังกล่าว จึงเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้รัฐบาลในหลายประเทศมองว่า การบริหารราชการแบบเดิมจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนวิธีการบริหารใหม่ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนมากขึ้น

ความจำเป็นในการมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการที่ประชาชนและผู้เกี่ยวข้องมีโอกาสได้เข้าร่วมในการรับรู้ เรียนรู้ ทำความเข้าใจ ร่วมแสดงทัศนะ ร่วมเสนอปัญหา/ประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้อง ร่วมคิดแนวทางร่วมแก้ไขปัญหา ร่วมในกระบวนการตัดสินใจและร่วมกระบวนการพัฒนาในฐานะหุ้นส่วนการพัฒนา หลักการในเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น เริ่มมาจากบทเรียนของความล้มเหลวในการพัฒนาชุมชนชนบท ที่ไม่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนและการพัฒนาแบบยั่งยืน ประกอบกับกระแสความคิดของนักวิชาการทั้งในประเทศและในระดับสากลเกี่ยวกับเรื่องของการมีส่วนร่วมของประชาชน ทำให้การพัฒนาในยุคหลัง ๆ ได้เน้นประชาชนในชุมชนเป็นเป้าหมายสำคัญของการขับเคลื่อนการพัฒนาและมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาก็คือ กระบวนการที่เชื่อมโยงระหว่างภาครัฐและภาคอื่นๆ นอกจากภาครัฐ เช่น ธุรกิจเอกชน ประชาชน ชุมชน องค์กรต่าง ๆ ให้ได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการคิด ตัดสินใจ เพราะการพัฒนาที่ทรงพลังและยั่งยืนในสังคมประชาธิปไตยเกิดจากการพัฒนาที่ผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนได้ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมแรงร่วมใจในการดำเนินการ และร่วมรับประโยชน์จากการพัฒนา

การมีส่วนร่วมของประชาชนที่นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

การมีส่วนร่วมของประชาชนที่นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนนั้นประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ซึ่งหากขาดขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งไป จะทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนที่จะนำไปสู่การพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืนจะไม่สามารถเกิดขึ้นได้อย่างสมบูรณ์ โดย 5 ขั้นตอน ได้แก่

- (1) การมีส่วนร่วมในการรับรู้ สามารถให้ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ
- (2) การมีส่วนร่วมในการเลือกและเสนอแนวทางเพื่อตัดสินใจ
- (3) การมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ
- (4) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานติดตามตรวจสอบ
- (5) การมีส่วนร่วมรับประโยชน์ และเป็นเจ้าของนโยบายสาธารณะ

การบริหารภาครัฐได้มีวิวัฒนาการมาเป็นลำดับ จากการบริหารรัฐกิจแบบดั้งเดิมมาสู่การบริหารภาครัฐตามหลักธรรมาภิบาลโดยการบริหารรัฐกิจแบบดั้งเดิมนั้น รูปแบบของการบริหารงานจะเป็นการบริหารภาครัฐเพื่อประชาชน โดยมีแนวคิดการให้บริการสาธารณะคือผู้บริหารระดับสูง/ผู้บริหารมืออาชีพเป็นผู้กำหนดแผนงาน นโยบาย จัดสรร ทรัพยากร และผลักดันลงไปยังผู้ปฏิบัติงาน โดยรับนโยบายไปดำเนินงานให้บริการกับประชาชนและกลุ่มเป้าหมายหลักซึ่งเป็นผู้รับผลประโยชน์จากการทำงาน

ปัจจุบันการบริหารภาครัฐได้ก้าวสู่การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลที่มีรูปแบบ การบริหารงานเป็นการบริหารเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนคือการให้บริการสาธารณะที่มีคุณภาพโดยจัดให้มีการบริการสาธารณะที่เหมาะสมสำหรับกลุ่มเป้าหมายที่เหมาะสมในเวลาที่เหมาะสมและใช้ทรัพยากรที่เหมาะสม ซึ่งจะเชื่อมโยงเข้ามาสู่แนวคิดการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม โดยนำความต้องการของประชาชนมาเป็นหลักให้ผู้บริหารกำหนดยุทธศาสตร์ จัดสรรทรัพยากร แก้ปัญหา กำกับผลงานและให้ผลตอบแทนที่เป็น

ธรรมแล้วผลักดันยุทธศาสตร์เพื่อแปลงนโยบายสู่การปฏิบัติบริหารงานราชการ กำกับดูแลผลงาน รวมทั้งพัฒนาองค์กรและงานเพื่อให้ผู้ปฏิบัติส่วนหน้าที่ให้บริการสาธารณะที่ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนและกลุ่มเป้าหมาย

การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม คือ การจัดระบบบริหารราชการ ขั้นตอนวิธีการปฏิบัติงานและโครงสร้างของการบริหารราชการ ซึ่งเป็นระบบที่เปิดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล ที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชน เปิดเผยโปร่งใส เท่าเทียมกันเป็นประชาธิปไตย และเน้นประชาชนเป็นศูนย์กลาง ดังนั้น ในการจัดโครงสร้างส่วนราชการ จึงจำเป็นต้องเข้าหลักการของการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม และต้องเข้าใจว่าในกระบวนการทำงานในเชิงนโยบายสาธารณะนั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนถือเป็นสิ่งสำคัญ จึงต้องจัดโครงสร้างและกำหนดบทบาทภารกิจให้เหมาะสม โดยพิจารณาความจำเป็นของการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม

สรุป การจัดโครงสร้างส่วนราชการกับการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม คือ การจัดโครงสร้างส่วนราชการที่มีคุณลักษณะของการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมกล่าวคือเป็นองค์กรที่เปิดให้ประชาชนสามารถเข้าถึงได้ มีการติดต่อสื่อสารสองทางกับประชาชนทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ และนำข้อคิดเห็นของประชาชนมาประกอบการตัดสินใจขององค์กรพร้อมทั้งอธิบายเหตุผล รวมไปถึงการจัดกระบวนการการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนอย่างทันทั่วถึง ถูกต้องโปร่งใสและจริงใจ การพัฒนาต้องคำนึงถึงเงื่อนไขการมีส่วนร่วมของประชาชน อันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

วิธีการดำเนินการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ มีวิธีการและขั้นตอนการศึกษา ดังนี้

1.การวิจัยเอกสาร (Documentary research) เป็นการศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน โดยศึกษาจากผลการศึกษาหนังสือ วรรณกรรม วิทยานิพนธ์ ตำราทางวิชาการ เอกสารของส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง พบว่า การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนเป็นการเข้าไปมีส่วนร่วมในการวางแผน การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ(Decision Making), การดำเนินงาน (Implementation), การรักษาผลประโยชน์(Benefit) โดยผ่านกระบวนการเข้าไปมีส่วนร่วมของประชาชนตั้งแต่สองคนขึ้นไป ในการเข้าไปมีบทบาทในการแสดงออกถึงความต้องการ ความเดือดร้อนของประชาชนในด้านต่าง ๆ ตลอดจนจนเป็นการเข้าไปร่วมในการจัดทำโครงการ แผนงาน ของกระทรวงทบวงกรม โดยการเข้าไปมีส่วนร่วมนั้นเป็นหลักการที่สำคัญของการพัฒนาประเทศ

2. การวิจัยสนาม(Field research) เป็นการสัมภาษณ์เจาะลึกบุคคลผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informance) เพื่ออธิบายและวิเคราะห์ให้เห็นถึง รูปแบบการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ในการเข้าไปมีส่วนร่วมด้านการพัฒนา ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านการศึกษา ด้านสาธารณสุข ด้านศาสนาและวัฒนธรรม ตลอดจนจนปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน

การเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ โดยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นตัวแทนกลุ่มภาคประชาชนในพื้นที่อำเภอสุคริบน และประชาชนในพื้นที่ ได้แก่ กลุ่มผู้นำท้องที่ กลุ่มผู้นำท้องถิ่น กลุ่มผู้นำศาสนา กลุ่มสตรี กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มอาชีพ และกลุ่มเยาวชน จำนวน 14 คน การสัมภาษณ์ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างแน่นอน (Structured interview) คือ การสัมภาษณ์ตามแบบสัมภาษณ์คำถามปลายเปิด เนื้อหาของแบบสัมภาษณ์ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการศึกษา และผลการศึกษาเป็นการนำเสนอการบรรยาย

เรียงตามลำดับข้อคำถามในแบบสัมภาษณ์ ผู้ศึกษาได้ศึกษา ผลการศึกษาข้อมูลทั่วไป การมีส่วนร่วม ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะ กรณีศึกษา อำเภอสุคีริน จังหวัดนราธิวาส

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการศึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์สำหรับการศึกษานี้ ผู้ศึกษาได้ใช้วิธีการพรรณนาและการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 14 คนสามารถสรุปผลของการศึกษาได้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ กรณีศึกษา พื้นที่อำเภอสุคีริน จังหวัดนราธิวาส ในด้านการพัฒนา ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านการศึกษา ด้านสาธารณสุข ด้านศาสนาและวัฒนธรรม

การศึกษาวิจัยพบว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ กรณีศึกษา พื้นที่อำเภอสุคีริน จังหวัดนราธิวาส ในด้านการพัฒนา ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านการศึกษา ด้านสาธารณสุข ด้านศาสนาและวัฒนธรรมได้ดังนี้

1.1 ด้านการพัฒนา การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนจะเป็นการเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน/ชุมชน โดยกระบวนการประชาคมหมู่บ้าน มีการเรียงลำดับความสำคัญของโครงการ โดยการทำประชาคมยึดเสียงส่วนใหญ่เป็นหลักการพัฒนาเน้นการเข้าไปร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมรับผลประโยชน์ จากการทำโครงการ มีการประเมินติดตามผลการดำเนินงานของรัฐบาล มุ่งเน้นไปที่ความต้องการและปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน มีการร่วมค้นหาสาเหตุของปัญหา ก่อนจะบรรจุเป็นแผนชุมชน

1.2 ด้านสังคม การมีส่วนร่วมเป็นการเข้าไปช่วยกันดูแลสังคม ร่วมกันคิดวิธีการรณรงค์ป้องกันยาเสพติดในชุมชน การอาศัยอยู่ร่วมกันของคนในสังคม โดยการพึ่งพาอาศัยกันบนพื้นฐานของสังคมพหุวัฒนธรรม คนในสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดระเบียบสังคม ร่วมกันแก้ไขปัญหา ยาเสพติดในสังคม

1.3 ด้านเศรษฐกิจ การมีส่วนร่วมของภาคประชาชน จะเกิดจากการได้รับผลกระทบทางเศรษฐกิจ เนื่องจากประชาชนในหมู่บ้านมีอาชีพเกี่ยวกับการทำเกษตรกรรม เมื่อราคาผลิตตกต่ำก็ ทำให้รายได้ลดลง จึงมีการรวมกลุ่มของประชาชนในหมู่บ้าน อาทิ กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มสหกรณ์ กลุ่มอาชีพ เป็นต้น เพื่อสร้างอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจและร่วมกันสร้างมูลค่าของผลผลิตในพื้นที่

1.4 ด้านการศึกษา การเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามีไม่มาก เนื่องจากเป็นหลักสูตรที่กำหนดมาจากส่วนกลาง การเข้าไปมีส่วนร่วมเป็นการช่วยเหลือและร่วมดำเนินการเกี่ยวกับกิจกรรมของสถานศึกษาเป็นการเข้าไปเป็นสมาคมผู้ปกครองหรือผู้สนับสนุนการศึกษา

1.5 ด้านสาธารณสุข การเข้าไปมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในด้านสาธารณสุข เป็นการเข้าไปร่วมกันรณรงค์การป้องกันโรค การควบคุมโรคติดต่อโดยการประสานงานร่วมกับเครือข่ายของกลุ่ม อสม. ในการช่วยกันดูแลสุขภาพลักษณะของคนในหมู่บ้าน มีการร่วมกับนักศึกษา นักเรียน กลุ่มกิจกรรม และประชาชนทั่วไป ทำกิจกรรมอาทิ การกำจัดแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลาย แต่การที่ชาวบ้านยังไม่เห็นความสำคัญ บางทีการควบคุมและป้องกันโรคยังไม่ครอบคลุม และขาดกระบวนการเรียนรู้ในการป้องกัน

1.6 ด้านศาสนาและวัฒนธรรม การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนได้เข้าไปสืบสานและส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น มีการเอาหลักคำสอนมาใช้ในการฝึกอบรมให้กับคนในหมู่บ้าน มีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในพื้นที่เข้าร่วมกิจกรรมทำบุญตามประเพณีของชาวชนบท เช่น การทำบุญตักบาตร การทำบุญบังไฟ ทำบุญวันสำคัญทางศาสนาพุทธ เป็นต้น

2. ปัญหาและอุปสรรค ของการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ในด้านการพัฒนา ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านการศึกษา ด้านสาธารณสุข ด้านศาสนาและวัฒนธรรม

จากการศึกษาวิจัยพบว่า ปัญหาและอุปสรรค ของการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ในด้านการพัฒนา ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านการศึกษา ด้านสาธารณสุข ด้านศาสนาและวัฒนธรรม ประกอบด้วย

2.1 ด้านการพัฒนา ปัญหาส่วนใหญ่เป็นความไม่เข้าใจของประชาชนที่เข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนา ยังไม่ค่อยให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วม ก็มีการทำประชาคมหมู่บ้าน แต่กลุ่มที่มาประชาคม ก็เป็นกลุ่มเดิม บางทีก็เป็นกลุ่มเครือญาติของผู้มีอิทธิพล ประชาชนไม่กล้าแสดงออกมากนัก เจ้าหน้าที่ก็ยังสื่อสารกับประชาชนไม่ค่อยเข้าใจมากนัก

2.2 ด้านสังคม ปัญหาเรื่องของยาเสพติด ยังคงเป็นปัญหาที่เป็นปัญหาสังคมที่สำคัญ การเข้าไปมีส่วนร่วมของภาคประชาชน เป็นการเข้าไปช่วยกันจัดระเบียบสังคมแต่ปัญหายาเสพติดเป็นปัญหาที่ต้องแก้กันอย่างเป็นระบบ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่มีการบูรณาการในการป้องกันและปราบปรามอย่างจริงจัง นอกจากนี้ยังคงมีปัญหาการว่างงาน และสถานการณ์ความมั่นคงทำให้เกิดความระแวงต่อกัน

2.3 ด้านเศรษฐกิจ ภาวะเศรษฐกิจมีผลต่อการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน การเข้าไปมีส่วนร่วมทำได้เพียงการรวมกลุ่มเพื่อต่อช่องทางเศรษฐกิจ แต่การรวมกลุ่มก็เป็นแบบหลวม ๆ การปลูกพืชเศรษฐกิจก็เป็นการปลูกพืชเชิงเดี่ยว ไม่มีการปลูกแบบผสมผสาน เมื่อราคาผลผลิตตกต่ำก็ทำให้รายได้ลดลง

2.4 ด้านการศึกษา ระบบการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ไม่ได้เกิดจากการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนมากนัก ทำให้หลักสูตรไม่ค่อยเหมาะสมกับสภาพของพื้นที่ การรับรู้ข่าวสาร รวมถึงช่องทางการศึกษาไม่สะดวกและครอบคลุม เพราะพื้นที่เป็นป่าเขา บางครอบครัวก็มีการศึกษาอยู่ในเกณฑ์ต่ำกว่ามาตรฐาน

2.5 ด้านสาธารณสุข ประชาชนยังคงขาดความรู้ความเข้าใจในการป้องกันโรค และไม่ค่อยให้ความสำคัญกับการป้องกันโรค เนื่องจากไม่ค่อยมีเวลา ต้องทำมาหาเลี้ยงชีพ ประกอบกับเจ้าหน้าที่มีจำนวนไม่เพียงพอต่อจำนวนประชาชนในพื้นที่ การมีส่วนร่วมจะเป็นในรูปแบบการขอความร่วมมือในช่วงที่มีโรคระบาด

2.6 ด้านศาสนาและวัฒนธรรม การมีส่วนร่วมด้านศาสนาจะมีความละเอียดอ่อนที่สามารถนำมาเป็นเงื่อนไขการสร้างเสริมความรุนแรงในพื้นที่ได้ทุกขณะ เยาวชนมีความสนใจในวัฒนธรรมท้องถิ่นลดลง จากการเข้ามาของเทคโนโลยีสมัยใหม่ รับเอาวัฒนธรรมตะวันตกที่ไม่มีการกลั่นกรองเลือกรับมาทั้งหมด

3. แนวทางและข้อเสนอแนะในการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ในการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้

จากการศึกษาวิจัยพบว่า แนวทางและข้อเสนอแนะ ของการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ในด้านการพัฒนา ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านการศึกษา ด้านสาธารณสุข ด้านศาสนาและวัฒนธรรม ประกอบด้วย

3.1 ด้านการพัฒนา การมีส่วนร่วมเป็นเรื่องที่สำคัญในการพัฒนา ต้องมีการให้ความรู้ความเข้าใจให้กับประชาชน เห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วม โดยเฉพาะการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน การทำ

ประชามหมุ่มบ้าน ที่เป็นการสะท้อนปัญหาและความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง ควรนำพระราชดำรัสของในหลวง รัชกาลที่ 9 “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” มาใช้ในการสร้างความเข้าใจกับประชาชน นำไปสู่การร่วมมือพัฒนาพื้นที่ ออานำคณะกรรมการหมุ่มบ้าน (กม.) มาเป็นตัวขับเคลื่อนตามบทบาทหน้าที่ของแต่ละฝ่ายใน โครงสร้าง

3.2 ด้านสังคม การมีส่วนร่วมในด้านสังคมของภาคประชาชนทุกกลุ่ม ถือเป็นเรื่องที่ดีเพราะปัญหาทางสังคมบางปัญหา อาทิ ปัญหายาเสพติด เป็นปัญหาที่ทุกคนในสังคมต้องช่วยกันแก้ไข การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีของคนในสังคม อาจใช้สื่อเช่น การแข่งขันกีฬา การละเล่น การทำกิจกรรมอื่น ๆ เพื่อให้ประชาชนทุกกลุ่มได้มาแสดงออกร่วมกัน

3.3 ด้านเศรษฐกิจ การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในด้านเศรษฐกิจควรส่งเสริมในเรื่องของการประกอบอาชีพ การลดต้นทุน การน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หลักการใช้ชีวิต การรวมกลุ่มของประชาชนเพื่อระดมความคิด เข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างรายได้ให้กับประชาชนในหมุ่มบ้าน เจ้าหน้าที่รัฐต้องเป็นพี่เลี้ยงคอยช่วยเหลือและให้ความรู้แก่ประชาชนอยู่เสมอ

3.4 ด้านการศึกษา ควรมีการเปิดโอกาสให้ภาคประชาชนเข้ามาเสนอทางเลือกของการศึกษา ให้ตรงกับสภาพพื้นที่ มีการปรับปรุงระบบของการศึกษาให้เป็นรูปธรรม คนที่จบจากสถาบันการศึกษาทั้งของรัฐและเอกชน ต้องมีงานทำหรือตลาดงานรองรับ การเข้าถึงระบบการศึกษาและโอกาสทางการศึกษาต้องมามากขึ้นในหมุ่มบ้าน

3.5 ด้านสาธารณสุข ต้องมีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนให้ตระหนักในการรักษาสุขภาพ การป้องกันโรค เนื่องจากการแพร่ระบาดของโรคบางโรค ทำให้รัฐบาลต้องเสียค่าใช้จ่ายในการดูแลมากขึ้น ต้องมีการอบรมให้ความรู้แก่ประชาชนอยู่เสมอ การจัดกิจกรรมในหมุ่มบ้านต้องให้ทุกกลุ่มในหมุ่มบ้านได้มีส่วนร่วมในการทำ อาทิ การเล่นกีฬาเพื่อสุขภาพ การรณรงค์กำจัดลูกน้ำยุงลาย เป็นต้น

3.6 ด้านศาสนาและวัฒนธรรม ควรเพิ่มกระบวนการมีส่วนร่วมของเยาวชน รวมถึงประชาชนทั่วไป ในการสืบสานวัฒนธรรม ประเพณี การอบรมหลักของศาสนาโดยผู้นำศาสนาให้กับประชาชนและเยาวชน ให้มากขึ้นถือเป็นสิ่งสำคัญ การจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมต้องมีความหลากหลายและน่าสนใจ ผู้ที่เป็นปราชญ์ชาวบ้านหรือผู้นำท้องถิ่นต้องให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมและต้องเป็นแบบอย่างที่ดีตามหลักของศาสนา

ข้อเสนอแนะที่ได้จากผลการศึกษา

การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ กรณีศึกษา อำเภอสุคีริน จังหวัดนราธิวาส จากผลการศึกษาในครั้งนี้พบว่า การมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ในด้านการพัฒนา ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านการศึกษา ด้านสาธารณสุข ด้านศาสนาและวัฒนธรรม โดยรวมภาคประชาชนยังไม่ค่อยมีความรู้ความเข้าใจ และเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมมากนัก ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ควรส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่ปรับปรุงแก้ไข และเข้าไปชี้แนวทาง ตลอดจนให้ความรู้แก่ประชาชน เพื่อให้เห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมทั้งในระดับหมุ่มบ้าน ระดับตำบล

2. การประชาสัมพันธ์ ตลอดจนช่องทางในการสื่อสาร ควรมีการหาช่องทางและการประชาสัมพันธ์เชิงรุก ที่สามารถกระจายข่าวสารและข้อมูลของทางราชการได้ทันเวลาและครอบคลุมพื้นที่ เพื่อเป็นการสร้างความเสมอภาคในการรับรู้ข่าวสาร

3. ควรส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ แลกเปลี่ยน การแสดงความคิดเห็นของภาคประชาชน ในเวทีการประชุมหรือเวทีประชุม เพื่อสะท้อนปัญหาและความเดือดร้อน ตลอดจนข้อเสนอแนะของภาคประชาชนที่แท้จริง

4. การสำรวจหรือการทำเวทีประชาคม ควรมีการนำเรื่องที่ประชาชนเดือดร้อนหรือปัญหาที่ได้สะท้อนออกมา นำมาแก้ไขและดำเนินการโดยมีการชี้แจง รายละเอียดของการแก้ไข

5. ควรศึกษาสาเหตุปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วม นำมาหาหนทางแก้ไข สร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องให้กับประชาชนทุกกลุ่ม

6. ผู้นำท้องที่ หรือผู้นำชุมชน ต้องเข้ามามีบทบาทในการเป็นผู้นำชาวบ้านในการมีส่วนร่วมในทุกด้าน

7. ควรส่งเสริมให้มีกิจกรรมที่สามารถตอบสนองการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในทุกกลุ่ม โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชน ที่จะเป็นกำลังสำคัญของชาติ ให้ห่างไกลจากยาเสพติดที่เป็นปัญหาสังคม

8. ควรส่งเสริมให้มีการนำยุทธศาสตร์พระราชทาน “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” มาใช้ในการแก้ไขปัญหาในทุกหน่วยงาน ควบคู่กับการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยต้องมีการให้ความรู้ และมีความจริงจังในการแก้ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างจริงจัง

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนและแนวทางการมีส่วนร่วมระหว่างอำเภอที่มีสภาพทางภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจดี กับอำเภอที่อยู่ห่างไกลจากตัวเมือง เพื่อเป็นข้อเปรียบเทียบในการพัฒนาพื้นที่

2. ควรศึกษาปัจจัยอื่น ๆ ที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน เพื่อพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

3. ควรมีการจัดตั้งหน่วยงานเก็บรวบรวมผลการปฏิบัติในการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน อย่างเป็นระบบ โดยศึกษาในหลาย ๆ มุมมองและหลาย ๆ มิติ เพื่อให้ครอบคลุมในทุกระดับของพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

บรรณานุกรม

กมลทิพย์ แจ่มกระจ่าง.(2542). *การเผยแพร่ความรู้ทางการปกครองท้องถิ่นฉบับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่น*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักบริหารราชการส่วนท้องถิ่น.

เจริญ ภัสระ.(2540). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการภาครัฐ*.วารสารสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย.12 , หน้า 1-3)

เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง.(2527). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา*. กรุงเทพมหานคร : ศักดิ์โสภาการพิมพ์.

_____.(2525). *การบริหารงานพัฒนาชนบท*. กรุงเทพมหานคร : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

ทนงศักดิ์ คุ่มไข่น้ำ(2534). *การพัฒนาเชิงปฏิบัติ*. กรุงเทพมหานคร : บพิธการพิมพ์.

ทวีทอง หงส์วิวัฒน์.(2527). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา*. กรุงเทพมหานคร : ศักดิ์โสภาการพิมพ์.

- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์.(2527). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหิดล.
- _____. (2527). *กลวิธีแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพมหานคร : ศักดิ์โสภณการพิมพ์.
- ประภาพร ศรีสถิตธรรม.(2543).*การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม: ศึกษาเฉพาะกรณีของชุมชน ในเขตเทศบาลนคร จังหวัดนครราชสีมา*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ.(2543). *กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา*. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ไพรัตน์ เตชะรินทร์.(2525). *นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนาปัจจุบันของไทย*. กรุงเทพมหานคร : ศักดิ์โสภณการพิมพ์
- _____.(2527). *บททวนการพัฒนาชนบทไทย*.กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ห้างหุ้นส่วนจำกัดนิติบุคคลไทย
- ภูมิธรรม เวชยชัย.(2527). *บทบาทขององค์การอาสาสมัครเอกชนในการสร้างสถาบันเกษตรกรเพื่อการพัฒนาศึกษากรณี : การสร้างกลุ่มธนาคารข้าว องค์การอนุเคราะห์เด็กเปรียบเทียบ. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*
- ยุวัฒน์ วุฒิเมธี.(2526). *หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท*. กรุงเทพมหานคร : ไทยอนุเคราะห์ไทย
- วันรัก มิ่งมณีนาคิน.(2531). *การพัฒนาชนบทไทย*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศักดิ์ไทย สุรกีจาวร.(2545). *จิตวิทยาสังคมทฤษฎีและปฏิบัติการ*.กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่สุวีริยาสาส์น.
- สมนึก ปัญญาสิงห์. (2532). *การพัฒนาชุมชน*.ขอนแก่น : ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- อนงค์ พัฒนจักร.(2535). *การมีส่วนร่วมของสตรีในงานพัฒนาป่าไม้กรณีศึกษาหมู่บ้านห้วยม่วง จังหวัดขอนแก่น*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยาการพัฒนาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- อานนท์ อาภาภิรม.(2524). *สังคมวิทยาเบื้องต้น*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ.